

ANNEKE VAN BAALLEN & EVERDINE IEMHOFF

Vrouwen en klassestrijd

De vrouwenbeweging moet om twee redenen proberen zich iets te gaan voorstellen bij het begrip klassestrijd. Ten eerste omdat wij er begrip voor onze eigen strijd aan kunnen ontlenu. En ten tweede om een standpunt te bepalen tegenover de 'officiële', mannelijke klassestrijd: die van de arbeiders tegen de kapitalisten.

De mannen hebben de klassestrijd uitgevonden. Het is in oorsprong een abstract begrip, een denkmodel, een manier om inzicht te krijgen in de maatschappelijke toestand. Het inzicht van Marx dat er een fundamentele belangentegenstelling bestaat tussen degenen die de produktiemiddelen bezitten en zij die zonder zijn, is vervolgens omgezet in politieke werkelijkheid: het was duidelijk dat de arbeiders zich moesten verenigen en proberen de kapitalisten hun produktiemiddelen af te nemen.

Dit is in onze samenleving niet gelukt. Er zijn wel allerlei verschuivingen opgetreden. De arbeiders hebben televisie. De belangrijkste maatschappelijke tegenstellingen worden tegenwoordig beschreven met moeilijke woorden als 'relatieve deprivatie': het is niet de absolute mate van ellende, maar het feit dat anderen meer hebben, dat de minder bevoorrechte groepen hindert. Veel onderdrukking kan alleen nog maar in termen van emoties beschreven worden.

De strijd van de arbeiders om verbetering speelt echter nog steeds op het materiële vlak. De Rotterdamse havenstaking begon met eisen op het gebied van werkomstandigheden en eindigde met de vierhonderd gulden. De arbeiders hebben geen behoefte het beheer over de produktiemiddelen over te nemen om zo hun werk zinvoller te maken – het management, dat er niet over zou denken dat beheer af te staan, kan zich hier heel eenvoudig op beroepen. Uit enquêtes is gebleken dat arbeiders graag vaderlijke eigenschappen in hun directeuren zien. Zij hebben in wezen geen bezwaar tegen de macht van de vaders.

Een verklaring voor dit verschijnsel is door Adorno gegeven. De autoritair opgevoede persoonlijkheid gaat er van uit dat hij door zich aan een machtiger persoon te onderwerpen in diens macht deelt. Door onze opvoeding zijn wij waarschijnlijk bijna allen autoritair in dit opzicht, de hippe jongeren misschien uitgezonderd. Omdat de materiële afstand tussen de klassen kleiner is geworden, kan iedereen zich gemakkelijker dan in de vorige eeuw met de bovenlagen identificeren. Daardoor kan men zich afvragen of er eigenlijk nog een arbeidersklasse, als maatschappelijke groep, bestaat. Wanneer een arbeider zich niet meer arbeider voelt, maar lid van de middenklasse, is hij niet meer bereid een hand voor een andere arbeider uit te steken. Hij is in gedachten al aan het klimmen.

De belangrijkste emoties van deze grote middenklasse zijn ambitie en jaloezie. Dit moet ons bekend voorkomen. Ook vrouwen zijn altijd bezig zich naar boven te identificeren. Voor ons is boven de man. Wanneer wij ons aan een man onderwerpen denken we in zijn macht te kunnen delen: wij krijgen afgeleide status. Sommigen van ons merken op den duur dat afgeleide status niet bevredigt. Je kunt er niets mee doen, behalve andere vrouwen de ogen mee uitsteken – wat natuurlijk nooit verveelt, maar niets oplevert op het gebied van liefde en creativiteit.

Wij leven in de tweede feministische golf. Dat betekent dat overal ter wereld bij vrouwen het inzicht begint te ontstaan – niet gecreëerd door een superbrein, maar door talloze vrouwen die opnieuw ontdekken wat de negentiende eeuwse feministen al wisten – dat er een fundamentele belangentegenstelling bestaat tussen mannen en vrouwen. Mannen hebben belang bij de bestaande rolverdeling, omdat die aan hun behoeften voldoet. Zij zullen nooit vrijwillig van hun mannelijke privileges afstand doen.

Er zit dus voor vrouwen daarom niets anders op dan ons te verenigen, contact met elkaar te zoeken. Maar dat is voor ons veel moeilijker dan het voor de arbeiders was. Die vormden in

---

¹ Anneke van Baalen en Everdine Iemhoff, in Sekstant nr 6, juli/augustus 1972

de vorige eeuw behalve een abstracte klasse – een verzameling personen die aan bepaalde kenmerken te onderscheiden is – een duidelijke groep, met een gemeenschappelijke cultuur: die van de armoede. Vrouwen hebben geen gemeenschappelijke levensstijl. Wij ontleen die aan de groep waarin wij geboren of getrouwd zijn. Onze gewoonten, onze behoeften, onze emoties zijn voor een deel bepaald door onze klassepositie. Dat verhindert ons contact, onze vrouwelijke klassesolidariteit.

En zo komt het dat wij, die het zo druk hebben ons bewust te worden van onze eigen achterstelling als vrouw, ook nog gedwongen worden ons bezig te houden met de achterstelling van anderen. Ons tweepartijenmodel: de samenleving beheerst door de tegenstelling tussen mannen en vrouwen, dat zoveel sociale en persoonlijke verschijnselen blijkt te kunnen verklaren, is niet voldoende. De gevoelens van onbehagen tussen vrouwen onderling vallen er bijvoorbeeld voor een deel buiten. Vrouwen voelen zich, behalve door mannen, ook onderdrukt door vrouwen die een hogere maatschappelijke positie hebben; tegenover hen zijn zij onzeker of jaloeers. Maar er heerst tussen vrouwen onderling meer onzekerheid en jaloezie dan met het mannelijk klassenmodel beschreven kan worden. Voor een hogere plaats in de mannelijke hiërarchie moet een vrouw altijd betalen. Zij kan de mannelijke goedkeuring op twee manieren veroveren: als hoer en als heilige. Wanneer zij respectabel is – directeursvrouw of minister – geeft zij haar seksualiteit op; wanneer zij voor haar seksualiteit kiest verliest zij de maatschappelijke achting. (Homoseksualiteit bedreigt beide goedkeuringspunten, maar maakt door de ontsnapping aan de mannelijke blik integratie van het overblijvende zelfrespect misschien gemakkelijker).

En zo staat ook de vrouw die in staat is zich in de maatschappij te handhaven en daarmee haar zusters te onderdrukken, dikwijls zwak tegenover vrouwen die hun seksualiteit, en daarmee alle wapens van de onderdrukte: leugens, vleierij, verraad, gekozen hebben. Wanneer wij als vrouwen werkelijk een klassestrijd willen voeren zullen wij dit moeten begrijpen. Wij hebben uiteindelijk maar één belang gemeen: afschaffing van de rolverdeling tussen man en vrouw. Zolang dat niet gebeurt, hebben wij persoonlijk alleen de keuze tussen meer en minder gelukkige oplossingen. Voor het overige hebben wij niets gemeen. Wij zijn bevoorrecht in sommige opzichten en achtergesteld in andere. Voor ieder persoonlijk is er verband tussen haar achterstelling en haar bevoorrechting. Wij zullen moeten leren dit verband te zien. Wanneer wij last hebben van verschijnselen die het gevolg zijn van een voorrecht, moeten wij kiezen of wij dit nadeel dragen of afstand doen van het voorrecht. Wij zijn een onderdrukte groep; dus wij zeuren en klagen. Wij moeten daar bij elkaar begrip voor hebben – voor een tijd. Wanneer wij uitgeklaagd zijn moeten we voor onszelf beslissen of we bereid zijn de prijs te betalen voor onze – economische of seksuele – voorrechten of er afstand van te doen.

Om zo in mannelijke termen te besluiten: natuurlijk moeten middle-class vrouwen solidair zijn met de arbeidersklasse, of tenminste met de vrouwelijke helft ervan. Maar het is niet genoeg. Vrouwen die zich zeker voelen als vrouw zullen ook solidair moeten zijn met de onzekeren.